

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Ministeriö • 2019:29

Uudistumiskykyisen elinkeinoelämän ja korkean työllisyyden Suomi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:29

Uudistumiskykyisen elinkeinoelämän ja korkean työllisyyden Suomi

Työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesnäkemystä ensi hallituskauden kestävästä kasvusta tavoitteista ja keinoista

Työ- ja elinkeinoministeriö

ISBN: 978-952-327-425-9

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö	10.4.2019	
Tekijät			
Julkaisun nimi	Uudistumiskykyisen elinkeinoelämän ja korkean työllisyyden Suomi		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:29		
Diaari/hankenumero	-	Teema	Ministeriö
ISBN PDF	978-952-327-425-9	ISSN PDF	1797-3562
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-425-9		
Sivumäärä	47	Kieli	suomi
Asiasanat	elinkeinopolitiikka, työvoimapolitiikka, energiapolitiikka, innovaatiopolitiikka, kasvu, palvelut		
Tiivistelmä	<p>TEM:n virkamiespuheenvuorossa nostetaan esiin sellaisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka toteuttamalla Suomessa on entistä parempi tehdä töitä ja yrittää. Pää tavoitteena on edistää kestävä kasvua. Se tapahtuu parantamalla tuottavuutta, kilpailukykyä ja työllisyyttä. Kasvupolitiikasta on aikaisemmin julkaistu Kestävän kasvun agendan (TEM oppaat ja muut julkaisut 14/2018).</p> <p>Työllisyysasteen nostaminen on Suomelle välttämätöntä julkisen talouden kestävyys ja ihmisten hyvinvoinnin vuoksi. Vaalikauden yli vuoteen 2023 tavoitteeksi tulee asettaa 75 prosentin työllisyysaste, mikä merkitsee työllisten määrän lisääntymistä vuodesta 2018 runsaalla 100 000:lla.</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi virkamiesnäkemyksen Suomen työmarkkinoista 26.2. energia- ja ilmastopolitiikasta 6.3. ja innovaatiopolitiikasta 12.3.2019 Tämä virkamiespuheenvuoro kokoaa työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesnäkemykset yhteen ja täydentää aiemmin julkaistuja puheenvuoroja. Esitämme tavoitteet kestävä kasvun edistämiseen ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarjoamme ratkaisuvaihtoehtoja.</p> <p>Työ- ja elinkeinoministeriön yhteyshenkilö: Jan Hjelt, puh. 029 504 8940</p>		
Kustantaja	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	10.4.2019	
Författare			
Publikationens titel	Finland – ett land med dynamiskt näringsliv och hög sysselsättningsgrad		
Publikationsseriens namn och nummer	Arbets- och näringsministeriets publikationer 2019:29		
Diarie-/ projektnummer	-	Tema	Ministeriet
ISBN PDF	978-952-327-425-9	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-425-9		
Sidantal	47	Språk	Finska
Nyckelord	näringspolitik, arbetskraftspolitik, energipolitik, innovationspolitik, tillväxt, tjänster		
Referat	<p>Arbets- och näringsministeriets tjänstemannainlägg lyfter fram sådana alternativa lösningar som gör att Finland blir en bättre plats för arbete och företagande än tidigare. Det huvudsakliga målet är att främja hållbar tillväxt. Detta sker genom att produktiviteten, konkurrenskraften och sysselsättningen förbättras. I fråga om tillväxtpolitik har det tidigare publicerats en agenda för hållbar tillväxt (TEM oppaat ja muut julkaisut 14/2018).</p> <p>Det är nödvändigt för Finland att höja sysselsättningsgraden med tanke på den offentliga ekonomins hållbarhet och människornas välfärd. Som mål över regeringsperioden fram till 2023 ska uppställas att sysselsättningsgraden höjs till 75 procent, vilket innebär att antalet sysselsatta ökar med drygt 100 000 från år 2018.</p> <p>Arbets- och näringsministeriet publicerade tjänstemannainlägg om den finländska arbetsmarknaden den 26 februari, om energi- och klimatpolitiken den 6 mars och om innovationspolitiken den 12 mars 2019. Detta tjänstemannainlägg samlar ihop de synpunkter som arbets- och näringsministeriets tjänstemän framfört och kompletterar de inlägg som publicerats tidigare. Vi presenterar målen för främjande av den hållbara tillväxten och alternativa lösningar genom vilka målen ska kunna nås.</p>		
Förläggare	Arbets- och näringsministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Economic Affairs and Employment	10 April 2019	
Authors			
Title of publication	Creating agile business and industry and high employment in Finland		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2019:29		
Register number	-	Subject	Ministry
ISBN PDF	978-952-327-425-9	ISSN (PDF)	1797-3562
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-425-9		
Pages	47	Language	Finnish
Keywords	economic and industrial policy, labour market policy, energy policy, innovation policy, growth, services		
Abstract	<p>The outlook review by officials of the Ministry of Economic Affairs and Employment proposes solutions that would make Finland an even better place to work and run a business. The key objective is to promote sustainable growth. This can be achieved by improving productivity, competitiveness and employment. Earlier growth policy publications include the Agenda for Sustainable Growth (MEAE Guides and other publications 14/2018).</p> <p>Raising the employment rate is necessary for Finland to ensure both the sustainability of public finances and the wellbeing of people. The target extending beyond the electoral term, into 2023, should be an employment rate of 75 per cent, which would mean an increase of more than 100,000 in the number of employed compared to 2018.</p> <p>The Ministry of Economic Affairs and Employment published an outlook review by the public officials on Finland's labour market on 26 February, on the energy and climate policy on 6 March, and on innovation policy on 12 March 2019. This outlook review brings together all the previous outlooks of the public officials of the Ministry of Economic Affairs and Employment, and supplements the views published earlier. We are presenting objectives with which sustainable growth can be promoted, and solutions for reaching those objectives.</p>		
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment		
Distributed by/ publication sales	Electronic version: julkaisut.valtioneuvo.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvo.fi		

Sisältö

Esipuhe	9
Johdanto	11
1 Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä	14
1.1 Tilannekuva.....	14
1.2 Kasvua tukeva innovaatiopolitiikka	21
1.3 Suomesta tehdään houkutteleva investointiympäristö.....	22
1.4 Luodaan yrittäjyyttä kannustava toimintaympäristö.....	23
1.5 Kasvua markkinalähtöisyydestä, kilpailullisuudesta ja kuluttajansuojasta.....	24
1.6 Energia on vähähiilistä ja kilpailukykyistä	25
2 Toimivat työmarkkinat	27
2.1 Tilannekuva.....	27
2.2 Osaamisen kehittämiseen ja ylläpitoon otetaan käyttöön osaamisturva	32
2.3 Moderni kolmikanta tukee uudistuvaa työelämää.....	33
2.4 Aktiivisella työvoimapolitiikalla työvoima siirtyy joustavasti työstä työhön.....	34
2.5 Työvoima- ja yrityspalvelut uudistetaan	36
2.6 Työperäistä maahanmuuttoa lisätään.....	38
2.7 Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisen lähtökohdaksi työllistymisen edistäminen	39
3 Kaupungit kasvun moottoreina	42
3.1 Tilannekuva.....	42
3.2 Valtion ja kaupunkien yhteistyö perustuu kumppanuuteen	43
4 Suomi osana Euroopan unionia	45
4.1 Tilannekuva.....	45
4.2 Suomi on aktiivinen vaikuttaja EU:ssa	45

ESIPUHE

TEM:n virkamiespuheenvuorossa nostamme esiin sellaisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka toteuttamalla Suomessa on entistä parempi tehdä töitä ja yrittää. Pää tavoitteemme on edistää kestävästä kasvusta. Se tapahtuu parantamalla tuottavuutta, kilpailukykyä ja työllisyyttä. Kasvupolitiikasta olemme aiemmin julkaisseet Kestävän kasvun agendan (TEM oppaat ja muut julkaisut 14/2018).

Työllisyysasteen nostaminen on Suomelle välttämätöntä julkisen talouden kestävyuden ja ihmisten hyvinvoinnin vuoksi. Vaalikauden yli vuoteen 2023 tavoitteeksi tulee asettaa 75 prosentin työllisyysaste, mikä merkitsee työllisten määrän lisääntymistä vuodesta 2018 runsaalla 100 000:lla.

Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi virkamiesnäköyksen Suomen työmarkkinoista 26.2. energia- ja ilmastopolitiikasta 6.3. ja innovaatiopolitiikasta 12.3.

Tämä virkamiespuheenvuoro kokoaa työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesnäköykset yhteen ja täydentää aiemmin julkaistuja puheenvuoroja. Esitämme tavoitteet kestävästä kasvusta edistämiseen ja tavoitteiden saavuttamiseksi tarjoamme ratkaisuvaihtoehtoja.

Työllisyysasteen nostaminen on Suomelle välttämätöntä julkisen talouden kestävyuden ja ihmisten hyvinvoinnin vuoksi.

Tavoitteet ovat seuraavat:

1. Suomi on uuden teknologian nopea omaksuja ja kehittyvän tuottavuuden toimintaympäristö. Suomalaiset yritykset pärjäävät kilpailussa ja t&k- ja innovaatiopanostukset nousevat keskeisten kilpailumaiden tasolle.
2. Sekä suomalaiset että ulkomaiset yritykset ja sijoittajat kokevat Suomen toimintaympäristön vakaana ja ennustettavana.
3. Työnantajayritysten määrä kasvaa.
4. Kotimarkkinat synnyttävät hyvän kilpailun tuloksena tuottavia yrityksiä, jotka pärjäävät kansainvälisessä kilpailussa.
5. Siirrymme hallitusti kohti hiilinetraaliutta samalla varmistaen suomalaisten yritysten kohtuuhintaisen energian saannin.
6. Osaamisturvalla varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus ja työntekijöiden mahdollisimman sujuva työstä työhön siirtyminen.
7. Työelämää kehitetään tavoitteellisesti yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa.
8. Työmarkkinoiden kohtaannon parantamiseksi ja työmarkkinoilta syrjäytymisen vähentämiseksi kehitetään aktiivista työvoimapolitiikkaa
9. Uudistetaan työ- ja elinkeinopalvelut työntekijöiden työstä työhön liikkumista paremmin tukeviksi.
10. Suomi on houkutteleva vaihtoehto kansainvälisille huippuosaajille.
11. Sosiaaliturvaa kehitetään nykyistä kannustavammaksi: työnteko kannattaa aina.
12. Kasvavat kaupungit vaikuttavat laajasti ympäristöönsä ja luovat kasvua.
13. Suomi on vahva ja aktiivinen vaikuttaja EU:n kasvupolitiikassa.

Toiveenamme on, että puheenvuoromme synnyttää keskustelua ja tarjoaa vaihtoehtoja kestäväan kasvuun pyrittäessä.

Helsingissä huhtikuussa 2019

Jari Gustafsson
kansliapäällikkö

Johdanto

Suomalaisten hyvinvointi perustuu palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. Suomen on oltava globaalissa taloudessa kilpailukyinen maa. Kansalaisilla on oltava tarvittavaa osaamista ja kannustimia työllistyä. Kaikille on luotava mahdollisuus sijoittua työelämään. Kansainväliset suhdanteet ja ennen kaikkea kysynnän muutokset ovat jatkossakin keskeisiä kasvuun vaikuttavia tekijöitä. Suhdanteiden muutoksista huolimatta Suomen on pystyttävä turvaamaan suomalaisten hyvinvointi myös jatkossa.

Tässä keskustelualoitteessa on kyse laajasta kasvupoliittisesta kokonaisuudesta, joka tuo yhteen tarvittavat keskeiset ratkaisuvaihtoehdot, joilla pyritään lisäämään työvoiman tarjontaa ja kysyntää sekä lisäämään yritysten tuottavuutta.

Käynnissä oleva työn murros ja digitalisaatio vaikuttavat siten, että työpaikkoja häviää, mutta samalla syntyy uusia tuottavampia toimialoja, yrityksiä ja työtehtäviä. Muutoksen positiivisia mahdollisuuksia pitää tukea – edistämällä osaamista, uusitumista, uuden teknologian käyttöönottoa ja uusien ideoiden leviämistä.

Tavoiteltavan kasvun on oltava kestävää paitsi taloudellisesti, myös ympäristön kehityksen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta. Kaikissa politiikkatoimissa on varmistettava, että nämä kolme ulottuvuutta toteutuvat.

*Kasvun on oltava kestävää paitsi taloudellisesti,
myös ympäristön kehityksen ja sosiaalisen
oikeudenmukaisuuden kannalta*

Kohti 75 %:n työllisyysastetta – kestävän kasvun päätavoitteet ensi hallituskaudella

Korkea työllisyysaste on Suomelle välttämätön julkisen talouden kestävyys- ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Vaalikauden yli vuoteen 2023 tavoitteeksi tulee asettaa 75 prosentin työllisyysaste. Se tarkoittaa työikäisten työllisten määrän lisääntymistä vuodesta 2018 runsaalla 100 000:lla. Työttömyysaste laskisi tällöin lähelle viittä prosenttia ja työvoimaosuus nousisi selvästi nykyistä korkeammaksi.

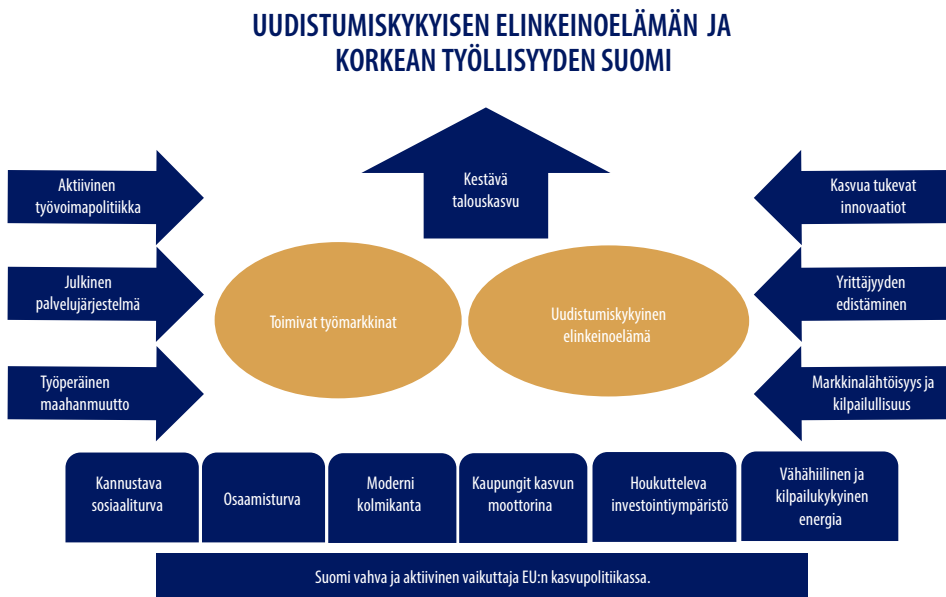
	15–24	25–34	35–44	45–54	55–64	Tavoite 75 %
Työttömät	54 000 (9 %)	46 000 (7 %)	32 000 (5 %)	33 000 (5 %)	35 000 (5 %)	- 60 000 – 70 000 Osaamisturva Työmarkkinoiden toimivuus Työvoiman liikkuvuus Heikkojen tukityöllistäminen Työnantajaryitysten kasvu Palvelutuotannon kehittyminen
Työlliset 72 %	265 000 (43 %)	543 000 (77 %)	588 000 (85 %)	590 000 (86 %)	479 000 (66 %)	+ 100 000 yht.
Työvoiman ulkopuolella	300 000 (48 %)	118 000 (17 %)	71 000 (10 %)	67 000 (10 %)	217 000 (30 %)	- 50 000 Osaamisturva Työmarkkinoiden toimivuus Sosiaaliturvauudistus
Työperäinen maahanmuutto						+20 000 – 35 000

Vuoteen 2035 mennessä tulee tavoitella 78 prosentin työllisyysastetta. Se tarkoittaa työikäisten työllisten määrän kasvua noin 170 000:lla. Työttömyysaste olisi tuolloin noin 3,5 prosenttia ja työvoimaosuus yli 70 prosenttia. Tällöin Suomi on käytännössä päässyt täystyöllisyystasolle.

Työllisyysasteen lisäksi on samalla kiinnitettävä huomiota tuottavuuskehitykseen ja yritysten kykyyn uusiutua. Suomalaisten kärkiyritysten ja Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten on tärkeä tavoitella maailman kärkeä samalla kun koko yrityskentän on uudistuttava. Nopeampi talouskasvu lisää osaltaan julkisen talouden liikkumavaraa. Kärkiyritysten lisäksi erityisesti kasvuhalukkaiden alle 10 henkilöä työllistävien yritysten kasvumahdollisuuksia tulee tukea entistä enemmän.

Koko yrityskentän on uudistuttava.

Kuten Mahdollisuudet Suomelle -raportissa todetaan, kasvun ja työllisyyden tavoitteet ovat yhteisiä koko valtioneuvostolle.

1 Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä

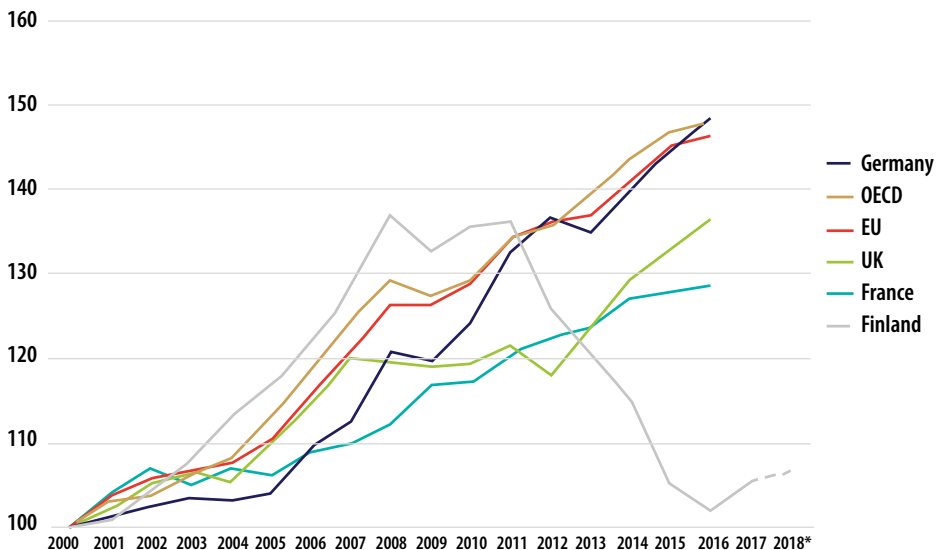
1.1 Tilannekuva

Suomen elinkeinoelämän rakennetta on laajennettava

Taluskasvu perustuu valtaosin tuottavuuden kasvuun, jonka keskeiset lähteet ovat t&k- ja innovaatiotoiminnan tulokset. Uusiutumista ja investointeja tarvitaan, sillä Suomen elinkeinoelämä on rakenteeltaan liian suppeaa ja vienti keskittyy yhä liiaksi muutaman teollisuusalan hyödykkeisiin.

Yrityksille suunnattu t&k-panostus on Suomessa nykyisin OECD-maiden alhaisempia.

Tutkimus- ja kehittämismenojen reaalin kehitys 2000-luvulla

Suomella on useita aloja, joilla on jopa yli miljardin euron kasvupotentiaali.

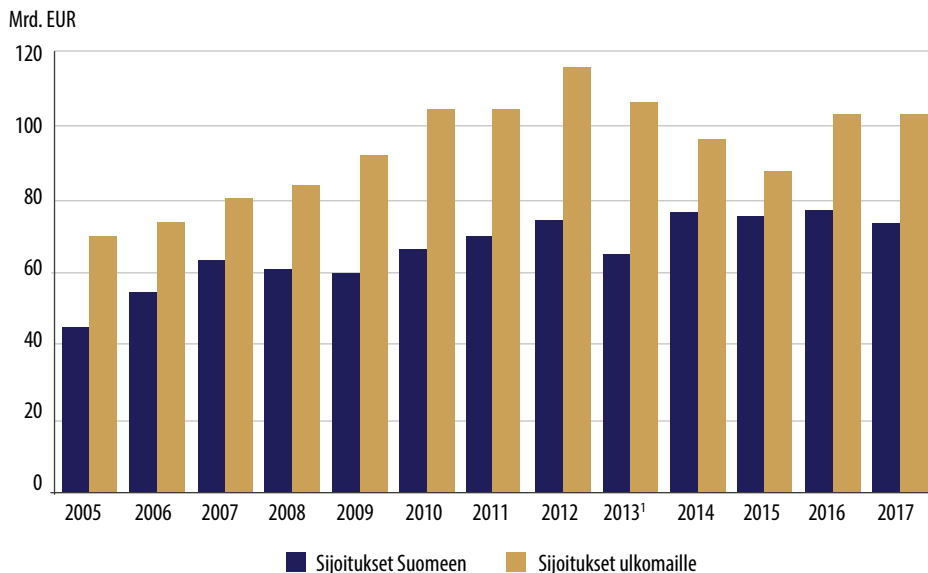
Suomella on useita aloja, joilla on jopa yli miljardin euron kasvupotentiaali. Näitä aloja ovat esimerkiksi liikkuminen, terveys ja hyvinvointi, resurssitehokkuus, matkailu ja elämyksellisyys, energia, uudistuva teollisuus ja kestävä asuminen. Digitalisaatio ja alustatalous tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia palvelujen tarjoamiseen kaikilla näillä aloilla. Aineettomilla oikeuksilla on aiempaa merkittävämpi rooli.

Suorat sijoitukset ulkomailta ovat tärkeä osa Suomen talouden kasvua ja elinkeinoelämän kehitystä. Niiden saaminen edellyttää vakaata ja ennakoitavaa yhteiskunnallista ja elinkeinoelämän toimintaympäristöä ja osaavan työvoiman saatavuutta.

Vakaa toimintaympäristö ja osaava työvoima tarjoavat yhteyden Suomessa olevien tutkimus- ja teknologiavalmiuksien sekä Suomessa toimivien monikansallisten yritysten maan ulkopuolella tekemän tutkimus- ja tuotekehitystyön välille. Tämä edistää suomalaisten yritysten mahdollisuuksia integroitua globaaleihin arvoketjuihin ja innovaatioverkostoihin sekä Suomeen tulevaa ulkomaista osaamista ja pääomaa. Ulkomaiset suorat investoinnit tuovat uutta teknologiaa, lisäävät kilpailua sekä korkean tuottavuuden työpaikkoja. Myös ulkomaisten yritysostojen kautta voidaan hankkia kansainvälistä liiketoimintaa tukevia toimintoja.

Rahoitusmarkkinat Suomessa toimivat pääosin hyvin, vaikka rahoituksen saatavuudessa on joitakin pullonkauloja kasvuyritysten ja kansainvälistymisen osalta. Vaikka pullonkaulat koskevat vain osaa yrityksistä, on tärkeää löytää niihin ratkaisuja. Eri-tyisesti kasvuyritysten käynnistysvaiheen rahoituksessa on havaittu markkinapuute, jota Business Finland Venture Capital ja Suomen Teollisuussijoitus Oy pyrkivät paikkaamaan tekemällä rahastosijoituksia käynnistysvaiheen rahastoihin.

Toisin kuin esim. Ruotsissa palvelujen vienti ei ole kasvanut kuin vasta aivan viime vuosina.

Ulkomaisten suorien sijoitusten sijoituskannat 2005–2017.**Yrittäjiä on kannustettava kasvuhalukkuuteen**

Määrällisesti Suomessa ei ole pulaa yrittäjistä, etenkin yksinyrittäjistä. Suomessa perustetaan vuosittain noin 30 000 yritystä ja hieman vähemmän lopettaa. Myös kansainvälisessä vertailussa pärjäämme esimerkiksi Ruotsille näillä luvuilla.

Kahdessakymmenessä vuodessa yksinyrittäjien määrä on kasvanut 50 %:lla 120 000:sta 180 000:een ja vastaavalla ajalla työnantajayritysten määrä on pysynyt lähes samana ja mikä huolestuttavinta työnantajayrittäjien määrä on laskenut.

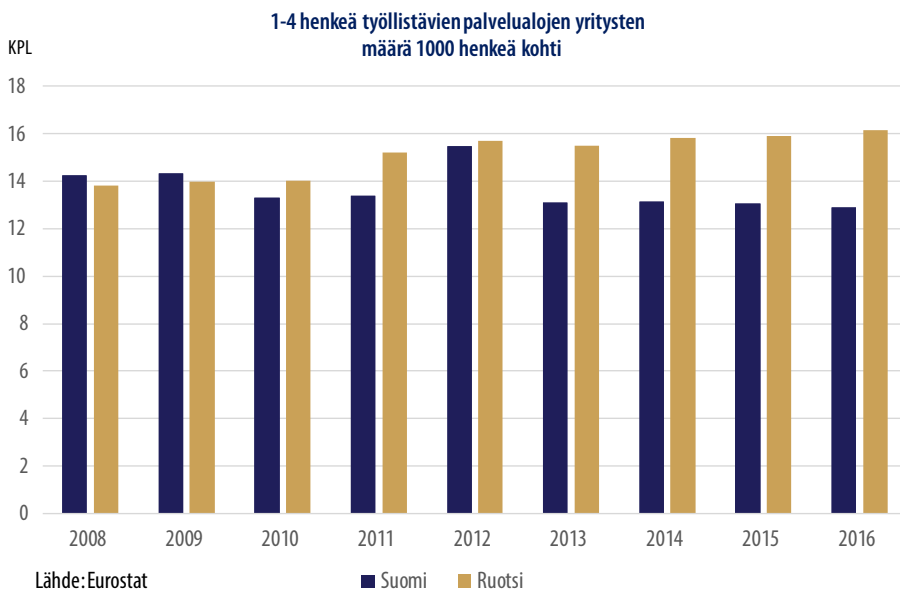
Useilla suomalaisilla pk-yrityksillä halu kasvaa ja panostaa liiketoiminnan uudistumiseen ja kansainvälistymiseen on vähäisempi kuin kilpailijamaissa. Kilpailukyvyyn kannalta on oleellista saada luotua tätä paremmin tukeva rahoitus ja muut keinot, joita ovat muun muassa kiihdyttämötoiminta, Business Finlandin tarjoamat palvelut sekä julkiset toimijat pääomasijoitusala.

Pk-yritykset toimivat ennen muuta palvelusektorilla, jonka merkitys kasvaa jatkuvasti. Suomen on sen edelleen kehittymiseksi yhä enemmän muututtava itsepalveluyhteiskunnasta palveluyhteiskunnaksi, jossa kansalaiset pystyvät ja haluavat käyttää erilaisia palveluja.

Yritysrakenne Suomessa ja Ruotsissa

	Osuudet yritysten määristä, %		Osuudet työllisistä, %		Osuudet Arvonlisästä, %	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
Mikrot	91,3	94,6	24,8	26,1	19,7	22,7
Pienet	7,2	4,4	22,3	21,4	20,0	20,1
Keskisuuret	1,2	0,8	18,3	18,5	20,0	18,5
Suuret	0,3	0,1	33,4	34,0	40,2	38,7
YHTEENSÄ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Lähde: Euroopan komissio / Eurostat, tiedot vuosilta 2015-2016

Kunnianhimoinen, määrätietoinen yrittäjyyspolitiikka lisää yritystoiminnan dynamiikkaa ja tukee työllisyytstavoitteen saavuttamista. Tavoitteena on lisätä menestyvien, kansainväliseen kasvuun yltävien yritysten määrää. Samalla tähdätään siihen, että työllisyyden kannalta tärkeiden keskiurten kasvuyritysten määrä kasvaa kilpailijamaiden tasolle.

Tavoitteena on lisätä menestyvien, kansainväliseen kasvuun yltävien yritysten määrää.

Julkisen palvelusektorin rooli muuttuu

Viimeisten vuosikymmenten aikana julkisen sektorin rooli on asteittain muuttunut yhä selkeämmin järjestäjäksi itse tuottamisen hajautuessa muille toimijoille, kuten järjestöille ja yksityisille yrityksille.

Muutos on mahdollistanut sen, että palveluja on voitu tuottaa entistä kustannustehokkaammin, yksilöllisemmin ja ketterämmin. Toisaalta julkisella sektorilla on ollut puutteita hankintaosaamisessa ja laadun valvonnassa eikä kilpailullisuus julkisten palvelujen markkinoilla ole toiminut aina kunnolla.

Sote-palveluissa yksityisen sektorin osuus on ollut noin 17 prosenttia (vuoden 2016 arvossa). Sote-alan yrityksistä 95 % on alle 10 henkilöä työllistäviä.

Julkisen sektorin rooli on asteittain muuttunut yhä selkeämmin järjestäjäksi.

Viimeisten vuosien aikana institutionaaliset sijoittajat ovat tulleet mukaan julkisten palvelujen rahoittamiseen. Tätä on pilotoitu eri hallinnonaloilla ns. vaikuttavuusinvestointimallilla mm. maahanmuuttajien ja pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseen sekä nuorten syrjäytymisen ja erikseen määriteltyjen ympäristöongelmien ehkäisyyn. Sijoittajien ja julkisten palvelujärjestäjien toiveesta Tesi on kehittänyt tulostenhankintarahaston.

Kotimarkkinoiden kilpailullisuutta on vahvistettava

Suomella on maailman mittakaavassa kohtuullisen hyvin toimivat markkinat. Tehtävää sen suhteen kuitenkin vielä on. Suomi on pärjännyt Maailman talousfoorumin kilpailukykykyselyssä verrattain hyvin: Suomi sijoittui vuoden 2018 vertailussa kymmenenneksi. Kotimarkkinoiden kilpailullisuutemme on kuitenkin vertailun perusteella varsin heikolla tasolla (sijalla 97).

Avointen markkinoiden luominen edistää työmarkkinoiden dynaamisuutta ja korkeaa työllisyyttä.

Väkimmäältäään pienelle ja syrjäiselle maalle on tyypillistä markkinoiden tietty keskittyminen. Esimerkiksi kaikilla alueilla ei ole riittävästi keskenään kilpailevaa tarjontaa: tarjonnan vähäisyys näkyy esimerkiksi julkisissa hankinnoissa siten, että suurten kaupunkien ulkopuolella ja haja-asutusalueilla tarjouskilpailuihin voi osallistua vain yksi tai kaksi yritystä. Suomessa on myös edelleen sektoreita, joissa ei ole kilpailua, sillä markkinoita ei ole avattu.

Työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman kysyntä hyötyvät onnistuneesta elinkeinopolitiikasta. Kilpailullisten ja avointen markkinoiden luominen edistää yritysten laadukasta toimintaympäristöä ja sitä kautta työmarkkinoiden dynaamisuutta ja korkeaa työllisyyttä. Liian vähäinen kilpailullisuus johtaa siihen, ettei yritysten tarvitse riittävän voimakkaasti panostaa innovaatioihin ja tuottavuuden nostamiseen. Tämän seurauksena nämä yritykset eivät selviä kansainvälisten kilpailijoiden tullessa markkinoilla tai eivät itse pysty lähtemään kansainvälisille markkinoille.

Tuotantorakenne ja -tavat muuttuvat vähemmän kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttaviksi

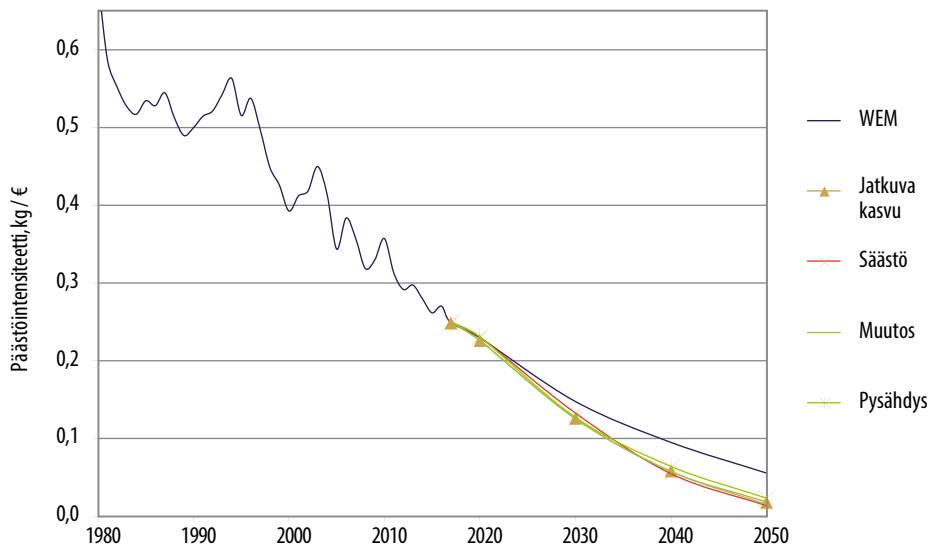
Suomen on siirryttävä pitkällä aikavälillä hallitusti hiilineutraaliin talouteen. Ilmaston lämpenemisen rajoittaminen Pariisin sopimuksen mukaiseen 1,5 asteeseen edellyttää kasvavaa panostusta vähähiilisiin ratkaisuihin, jotta on mahdollista saavuttaa tasapaino ihmisen aiheuttamien päästöjen ja nielujen välille. Tämä siirtymä on hyödynnettävä myös talouden kestäväen kasvun ja kilpailukyvyn moottorina. Kei-not ovat markkinaehtoisia ja teknologianeutraaleja, ja ne valitaan kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden perusteella.

Suomen on siirryttävä pitkällä aikavälillä hallitusti hiilineutraaliin talouteen.

EU on asettanut kasvihuonepäästöjen vähennystavoitteeksi vähintään 40 % vuoteen 2030 mennessä ja etenee käytännössä huomattavasti tätäkin nopeammin. Päästövähennyskeinot ja -aikataulut vaihtelet suuresti toimialoittain.

Sähköntuotantomme on jo nyt 80 prosenttisesti päästötöntä. Myös energiatuotannosta kokonaisuudessaan on tehtävissä pitkällä aikavälillä lähes päästötön. Kiireisimpiä toimia tarvitaan liikenteessä ja muualla taakanjakosektorilla. Maatalous ja osa prosessiteollisuutta säilyy aina päästöjä tuottavana. Hiilineutraalisuuden saavuttaminen edellyttää siksi vähintään jäljelle jääviä päästöjä vastaavaa maakäyttösektorin hiilinielua.

Kuvio: Suomen talouden päästöintensiteivisyys alenee pitkäjänteisesti

1.2 Kasvua tukeva innovaatiopolitiikka

TAVOITE

Suomi on uuden teknologian nopea omaksuja ja kilpailukykyinen kehittäjä. Suomalaiset yritykset pärjäävät globaalissa kilpailussa ja Suomen t&k-panostukset nousevat keskeisten kilpailijamaiden tasolle.

- Vuonna 2023 julkisen t&k-rahoituksen bkt-osuus on 1,0 % (nyt 0,8 %) ja Suomen t&k-intensiteetti 3,3 % (nyt 2,7 %). Valtion budjettirahoituksessa tämä edellyttää yli 170 miljoonan euron vuotuista lisäystä vuodesta 2020 alkaen. Ohjelman alkuvaiheessa resurssilisäysten painopiste on soveltavassa tutkimuksessa, kehitystyössä ja elinkeinoelämän uudistamisessa.
- Uuden innovaatiopolitiikan kärkeen perustetaan monivuotiset strategiset kehittämissuunnitelmat, joihin yritykset, julkiset toimijat ja muut toimijat sitoutuvat. Niiden toteutus perustuu tutkimuksen, elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden kumppanuuksiin ja verkostoihin. Toiminta perustuu ohjelmallisuuteen ja kilpailullisuuteen, jossa laajat kasvuteemat perustuvat tunnistettuihin vahvuuksiin. Keskeiset kaupungit kytetään innovaatiopolitiikan toteuttamiseen.
- Luodaan tutkimus- ja innovaationeuvoston korvaava laajapohjaisempi valtioneuvoston yhteinen kasvun ja osaamisen neuvosto, jossa sovitaan yhteiset innovaatiopolitiikan linjat ja ylläpidetään ns. kasvun ja osaamisen portfolioita (tutkimus ja osaaminen sekä Suomen kannalta lupaavimmat kasvualat).
- Toteutetaan yritystuki uudistus, jossa tukien painopistettä siirretään elinkeinoelämän uudistumista tukevaan suuntaan.
- Jatketaan ja laajennetaan työelämän pitkäjänteistä kehittämistä huomioiden työ-, elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tavoitteet.

- TEM määrittää valtion pääomasijoitustoiminnan roolin, fokuksen ja keinot ottaen huomioon markkinoiden kehityksen. TEM purkaa VM:n kanssa esteitä yksityisen pääoman kanavoitumiseksi pääomasijoitusmarkkinoille.
- Aineettomien oikeuksien sääntely kytketään tiiviisti kansalliseen innovaatiopolitiikkaan.
- Asetetaan kansallinen tavoite, jonka mukaan 10 prosenttia julkisista hankinnoista on oltava innovatiivisia.

1.3 Suomesta tehdään houkutteleva investointiympäristö

TAVOITE

Ulkomaiset toimijat kokevat suomalaisen toimintaympäristön vakaana ja ennustettavana. Ulkomaiset toimijat ovat enenevässä määrin halukkaita sijoittamaan suoraan suomalaisiin yrityksiin.

- Helpotetaan markkinoille pääsyä tai sieltä poistumista.
- Poistetaan tunnistetut esteet yksityiseltä pääomalta kanavoitua pääomasijoitusrahastoihin (säätöt ja yleishyödylliset yhteisöt), jotta julkisen rahoituksen roolia voitaisiin hallitusti vähentää markkinoiden kehittyessä.
- Yrityksiä koskevien lakien, lupakäytäntöjen sekä tuloksen ja osinkojen verotuksen on edistettävä investointien ohjautumista Suomeen.
- Sääntelyn on oltava helposti ennakoitavaa, tulevaisuutta kestävää ja innovaatiomyönteistä.

1.4 Luodaan yrittäjyyttä kannustava toimintaympäristö

TAVOITE

Suomalaisten työnantajayritysten määrä kasvaa. Yritysten hallinnollinen taakka on kevyttä ja erityisesti pienten kasvuhallukaiden työnantajayritysten määrä kasvaa.

- Yrityksiin kohdistuvaa sääntelytaakkaa kevennetään edelleen. Erityisen tärkeää on arvioida sääntelyn aiheuttamaa taakkaa pienille yrityksille, joiden käytössä olevat resurssit ovat rajoitetut. Tätä edistetään laajentamalla Yksi yhdestä -periaate asteittain koskemaan koko valtioneuvostoa.
- Pienyritysten liiketoiminta- ja kasvupotentiaalin nykyistä paremmassa hyödyntämisessä julkisilla yrityspalveluilla on tärkeä rooli.
- Käynnistetään kansallinen kiihdyttämökehitysohjelma kasvu- ja uudistuskykyisille pk-yrityksille. Tässä hyödynnetään start-up-yritysten kanssa tehdystä työstä saatuja kokemuksia.
- Lisätään ymmärrystä siitä, että julkisten palvelumarkkinoiden avaaminen on keino tehokkaampiin, laadukkaampiin ja yksilöllisempiin palveluihin
- Parannetaan julkisen sektorin osaamista palvelujen järjestäjänä (hankintaosaaminen, markkinaohjaus, rahalla ja tiedolla johtaminen, digitalisaatio ja tehokas valvonta).
- Edistetään etenkin pk-yritysten pääsyä mukaan julkisiin hankintoihin esimerkiksi tukemalla kuntien ja pk-yritysten hankintaosaamista.
- Yksityisen sektorin roolia myös yhteiskuntapolitiikan rahoittamisessa (yhteiskunnallinen vaikuttavuusinvestointi/tulostenhankintarahasto) vahvistetaan. Tulostenhankintarahaston tehtävänä on maksaa etukäteen sovittujen tulostulosten pohjalta tulospalkkio sellaisista onnistuneista hankkeista, joissa yksityinen sektori on mahdollistanut erilaisten

hyvinvointi- ja ympäristöhaasteiden ratkaisemisen. Tulosten-hankintarahasto lisää huomattavasti sekä tulosperusteisia julkisia hankintoja, jotka tarkoittavat verotulojen aikaisempaa vaikuttavampaa käyttöä, että yksityisen pääoman ohjautumista yhteiskunnallista lisäarvoa luoviin kohteisiin.

- Markkinoita avataan aloille, joilla kilpailu on vielä puutteellista. Kuntien tulisi keskittyä vain markkinapuutetta täydentämään ja niiden keskeisiä tehtäviä toteuttavaan tuotantoonsa.

1.5 Kasvua markkinalähtöisyydestä, kilpailullisuudesta ja kuluttajansuojasta

TAVOITE

Suomen kotimarkkinat synnyttävät hyvän kilpailun tuloksena tuottavia yrityksiä, jotka pärjäävät kansainvälisessä kilpailussa. Avoimen kilpailun lisääntyminen tuo kuluttajille tarjolle parempia palveluita ja tuotteita kohtuulliseen hintaan.

- Kotimarkkinoiden kilpailullisuutta lisätään. Markkinoita avataan sektoreilla, joilla kilpailu toimii vielä puutteellisesti (jätehuolto- ja kiertotalous, raideliikenne, lääkejakelu, lääkkeiden vähittäismyynti, alkoholin myynti ja sähköinen tunnistaminen).
- Uudistetaan kilpailuvalvonnan lainsäädäntöä siten, että seuraamusmaksut ovat riittävän korkeat ja myös kohtuudella ennakoitavat.
- Selvitetään mahdollisuudet nopeuttaa ja keventää kaavotusmenettelyjä kilpailun, tuottavuuden ja siten talouskasvun tarpeista lähtien.
- Mahdollistetaan jakamistalouden kehittyminen ottaen samalla huomioon tasapuolinen kilpailu ja kuluttajien asema.

1.6 Energia on vähähiilistä ja kilpailukykyistä

TAVOITE

Suomen talous siirtyy hallitusti kohti hiilineutraaliutta samalla varmistaen suomalaisten yritysten kohtuuhintaisen energian. Suomalaiset yritykset ovat edelläkävijöitä ympäristöstävällisissä ratkaisuisa ja Suomen vaikuttavuus energia- ja ympäristöasioissa on globaalissa mittakaavassa kokoaan isompi.

- Päästövähennystavoitteet tulee asettaa EU-tasolla. Kansalliset päästövähennykset eivät vähentäisi globaalisti päästöjä, vaan söisivät yritystemme kilpailukykyä ja nostaisivat hiilivuodon riskiä tuotannon siirtyessä teknologialtaan vähemmän kehittyneisiin maihin.
- Ensi hallituskaudella on perusteltua keskittyä sekä EU:ssa että Suomessa ensin pitkän aikavälin (2050) strategiaan. Tavoitteena on taloutemme hiilineutraalius ja nettopäästöjen kääntäminen negatiiviseksi 2040-luvulla rinnastaen tässä kasvihuonekaasupäästöt ja -nielut. Päästövähennystoimien kustannustehokkuus on ymmärrettävä laajasti. Kansallista energia- ja ilmastostrategiaa vuoteen 2030 on perusteltua tarkastella vasta pitkän aikavälin strategian valmistumisen jälkeen.
- Päästöjä on mahdollista vähentää vuoteen 2050 mennessä 85–90 prosentilla vuoden 1990 tasosta. Painopisteen on oltava taakanjakosektorissa, ja siinä erityisesti liikenteen päästöjen vähentämiseksi on otettava käyttöön uusia taloudellisia ohjaukeinoja. Metsien hiilinieluja voidaan kasvattaa merkittävästi, jopa kaksinkertaiseksi.
- Energiapolitiikan toimeenpanossa on otettava huomioon ekologisen kestävyuden ohella energian saannin varmuus ja hinta. Energia on maassamme keskeinen tuotannontekijä. Fossiilisten polttoaineiden ja polttoturpeen käytön vähentäminen tulee tapahtua ennen kaikkea hallitusti pitkäjänteisin taloudellisin keinoin (polttoaine- ja sähköverotus).
- Toimivat energia- ja päästömarkkinat ovat pitkäjänteisen energia- ja ilmastostrategian perusta. Nykyisen uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön tukijärjestelmän jälkeen ei tarvita uusia tuotantotukia.

- Vähähiilisten ratkaisujen osalta Suomen on oltava edelläkävijä eikä sopeutuja. Keskeisiä Suomen vahvuusaloja ovat erilaiset älykkäät digitaaliset ratkaisut energian käyttötapojen integroimisessa, resurssiviisaat ratkaisut mm. kiertotalouteen liittyen, prosessiteollisuuden hiilen kierron lisääminen ja sähköistäminen. Näihin painopisteisiin on kohdennettava riittävät rahalliset panostukset. Suomalaisilla yrityksillä on kaikki edellytykset toimia globaalistikin merkittävänä uusien teknologioiden kehittäjänä ja myyjänä.
- Suomen kaivosala pystyy hyödyntämään akkuteknologian kannalta keskeisten mineraalien esiintymiä Suomessa.

2 Toimivat työmarkkinat

2.1 Tilannekuva

Talouden kasvun pitää heijastua selkeämmin myös työllisyyden kasvuun

Talouden hyvästä kehityksestä huolimatta työttömyys ei ole vähentynyt Suomessa samassa suhteessa.

Yli 40 % työnantajista on vuonna 2018 kokenut rekrytointiongelmia ja saamaan aikaan sadoilla tuhansilla aikuisilla on merkittäviä puutteita osaamisessa. Näin on siitä huolimatta, että Suomen julkiset ja yksityiset panostukset elinikäiseen oppimiseen ovat mittavat.

Yli 40 % työnantajista on vuonna 2018 kokenut rekrytointiongelmia

Opiskelijoiden toimeentuloa turvaavat etuudet kohdentuvat niille, joilla on valmiiksi korkeampi koulutustaso.

Suomen samanaikainen työvoimapula ja kohtalaisen korkea työttömyys ilmentää puutteita työmarkkinoiden toiminnassa.

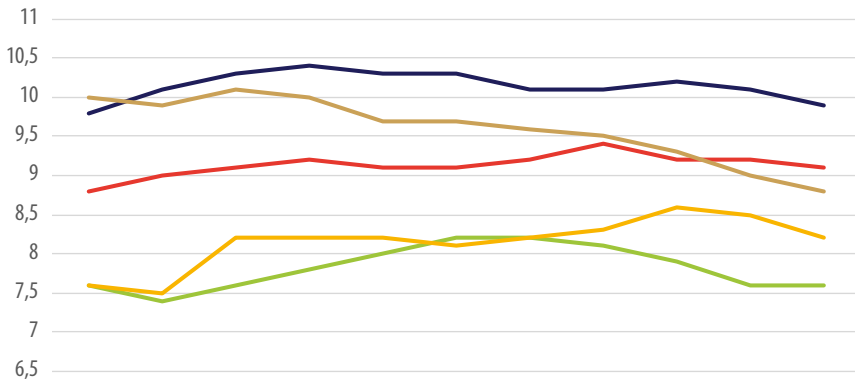
Työnantajayritysten määrä on pysynyt lähes samana jo pitkään, ja mikä huolestuttavinta, työnantajayrittäjien määrä on laskenut viimeisten vuosien aikana talouskehityksestä huolimatta.

Työmarkkinoiden dynamiikan pitää olla suurempaa

Eri arvioiden mukaan seuraavan 10 vuoden aikana Suomessa tuhoutuu yli 3 miljoonaa työpaikkaa ja samaan aikaan syntyy hieman enemmän uusia.

Työmarkkinoiden dynamiikkaa voidaan arvioida työsuhteiden keston perusteella. Ero voimakkaimman dynamiikan Tanskaan on huomattavan suuri – 2,3 vuotta. Työn murroksen voidaan olettaa aiheuttavan Suomelle muita Pohjoismaita suurempia ongelmia, ja tähän on varauduttava.

Keskimääräinen työsuhteen kesto, kaikki, vuotta (Lähde: OECD)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tanska	7,6	7,4	7,6	7,8	8	8,2	8,2	8,1	7,9	7,6	7,6
Suomi	9,8	10,1	10,3	10,4	10,3	10,3	10,1	10,1	10,2	10,1	9,9
Islanti	7,6	7,5	8,2	8,2	8,2	8,1	8,2	8,3	8,6	8,5	8,2
Norja	8,8	9	9,1	9,2	9,1	9,1	9,2	9,4	9,2	9,2	9,1
Ruotsi	10	9,9	10,1	10	9,7	9,7	9,6	9,5	9,3	9	8,8

Palvelujärjestelmä kaipa uudistamista

Julkistalouden, elinkeinoelämän ja työmarkkinoiden muutokset edellyttävät työ- ja elinkeinopalveluilta nykyistä parempaa kykyä vastata osaavan työvoiman saatavuuden haasteisiin sekä kytkeytymistä asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin.

Työttömyyden laajat kustannukset yhteiskunnalle ovat 10,8 Mrd € (2016). Työttömyysturvan ja työvoimapalvelujen osuus näistä kustannuksista oli 5,6 miljardia euroa, työttömien arvioitu osuus toimeentulotuesta ja asumistuesta oli 1,1 miljardia

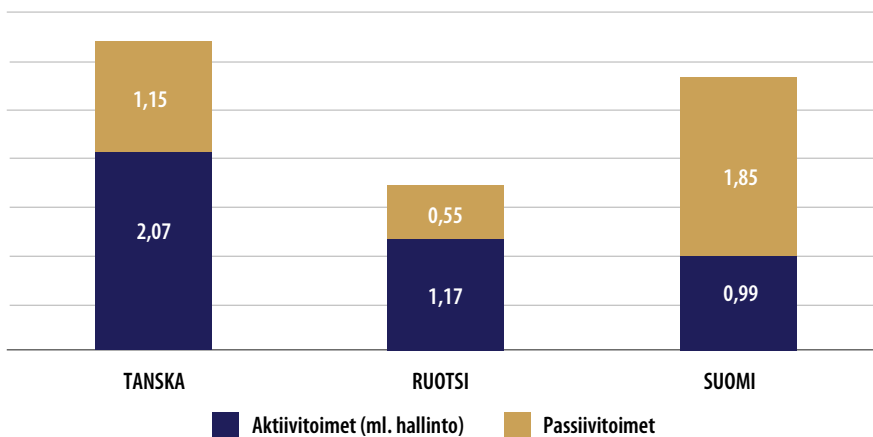
ja verotulojen ja työttömyysvakuutusmaksujen menetys oli 4,1 miljardia. Palvelujen osuus koko lähes 11 Mrd kustannuksista on noin 6 %.

Myös kuntien panostukset elinvoiman edistämiseen ovat merkittäviä. Vuonna 2017 kuntien kokonaiskustannukset työllisyshoidossa olivat noin 800 M€, josta reilut 400 M€ koostui työmarkkinatuen rahoitusosuudesta. Lisäksi kuntien elinkeinopoliitiikan suorat kustannukset olivat noin 230 M€. Julkisten panosten yhteensovittaminen ja tasapainoiset taloudelliset kannusteet ovat palvelujärjestelmän kustannusvaikuttavuuden kriittinen menestystekijä.

Näiden resurssin käyttäminen kustannustehokkaasti edellyttää sekä rakenteiden että toimintamallien päivittämistä. Lisäksi huomiota on kiinnitettävä panostusten kohdentumiseen. Suomen panostukset esim. aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ovat Ruotsiin ja erityisesti Tanskaan verrattuna merkittävästi pienemmät. Huomionarvoista on erityisesti se, että täysin päinvastoin kuin naapurimaissa Suomessa passiivimenot ovat kaksinkertaiset suhteessa aktiivitoimien resursointiin.

Muutokset edellyttävät työvoima- ja yrityspalveluilta nykyistä parempaa kytkeytymistä elinkeinoelämän ja työnhakijoiden yksilöllisiin tarpeisiin.

Työvoimapolitiikan määrärahat suhteessa bkt:seen 2016

Valtion lisäksi kuntien panostukset työllisyyden edistämiseen ovat merkittäviä. Vuonna 2015 kuntien osuus työmarkkinatuen rahoituksesta oli noin 400 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi kunnat rahoittivat omia työllisyystoimiaan saman suuruisella rahamäärällä. Julkisten panosten yhteensovittaminen ja tasapainoiset taloudelliset kannusteet ovat palvelujärjestelmän kustannusvaikuttavuuden kriittinen menestystekijä.

Tarvitsemme lisää työntekijöitä ja työvoimaa

Suomen väestönkasvu perustuu jo nyt kokonaan nettomaahanmuuttoon. Väestöennusteen mukaan työikäisen väestön odotetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä 57 000 henkilöllä nykyisestä. Maahanmuuttajien määrä on voimakkaassa kasvussa, vuoden 2017 lopussa Suomessa asui noin 384 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä (7 % väestöstä). Suomi on hyvää vauhtia muuttumassa monikulttuuriseksi maaksi.

Työvoiman tarvetta ei voida kattaa pelkästään kotimaisilla työntekijöillä. Suomeen tullaan yhä enemmän tekemään työtä. Työvoiman maahanmuuton todellinen tarve on työllisyysasteen nostamisen ja työvoiman saatavuuden turvaamisen kannalta vähintään 20 000, jopa 35 000 henkilöä vuodessa.

Suomeen tullaan yhä enemmän tekemään työtä.

Suomeen muutetaan eniten perhesiteen, työnteon ja opiskelun perusteella. Maahanmuuttajien työttömyysaste on noin kaksinkertainen kantaväestöön nähden ja työllisyysaste 10–15 prosenttiyksikköä pienempi. Maassa jo oleva ulkomaalaisväestö on suuri työvoimapotentialiaali.

Sosiaaliturvan on vastattava sekä ihmisten että yhteiskunnan tarpeisiin

Sosiaaliturvan uudistaminen kokonaisuudessaan on välttämätöntä. Syitä on useita: työn murros, huoltosuhteen heikkeneminen, julkisen talouden kestävyys, kannustinongelmat sekä sosiaaliturvan ja palvelujärjestelmän erillisyydet ja monimutkaisuus.

Pidemmällä aikavälillä sosiaaliturvassa on ratkaistava elinkaaren mittaisen tulonsauksen, työnteon kannustimien sekä ansiosidonnaisten etuuksien vakuutusluonteen yhdistäminen. Siksi uudistusten valmistelua on tarpeen vaiheistaa siten, että samanaikaisesti valmistellaan pitkän aikavälin valintoja ja toisaalta niiden kanssa linjassa olevia, yhden hallituskauden aikana toteutettavia keinoja.

Sosiaaliturvan uudistaminen kokonaisuudessaan on välttämätöntä.

Laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta on Suomessakin perusta järjestää eri toimijoiden ja väestöryhmien tarpeiden mukaiset palvelut sekä turvata riittävä toimeentulo sosiaalisissa riskitilanteissa.

2.2 Osaamisen kehittämiseen ja ylläpitoon otetaan käyttöön osaamisturva

TAVOITE

Osaamisen ylläpitoa ja kehittämistä tukevalla osaamisturvalla varmistetaan osaavan työvoiman saatavuus ja työntekijöiden mahdollisimman sujuva työstä työhön siirtyminen. Osaamisturvan keskeisiä elementtejä ovat työssä ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen sekä osaamisen kehittämistarpeiden tunnistaminen, osaamisen kehittämiseen liittyvät palvelut sekä sitä tukeva etuusjärjestelmä.

- Työelämälähtöisellä osaamisturvalla parannetaan osaavan työvoiman saatavuutta ja tuetaan ihmisten mahdollisuuksia selviytyä työn muutoksesta. Painopisteenä on työpaikoilla tapahtuva osaamisen kehittäminen, joka pohjautuu tunnistettuun osaamiseen ja osaamistarpeisiin.
- Kehitetään oppisopimusta ja koulutussopimusta osana osaamisturvan valmistelua.
- Sosiaaliturvan uudistaminen toteutetaan siten, että ihmisten jatkuvaa oppimista tuetaan eri elämän vaiheissa huomattavasti nykyistä systemaattisemmin.
- Yrityspalveluilla tuetaan yrityksiä osaamisen strategisessa johtamisessa, tulevaisuuden osaamistarpeiden tunnistamisessa ja työelämässä tapahtuvassa osaamisen kehittämisessä.
- Jatkuvan oppimisen digitaalisten palvelujen kehitystyössä priorisoidaan osaamisen tunnistamiseen liittyviä ratkaisuja kohtaannon edistämiseksi sekä varmistetaan eri hallinnonalojen digitaalisten palvelujen yhteensovitus.
- Osaamisen kehittäminen kytetään tiiviimmin osaksi heikossa työmarkkina-asemassa olevien, kuten osatyökykyisten palkkatukea.

- Osaamisturvan etuusjärjestelmää koskevan valmistelun yhteydessä on arvioitava henkilökohtaisten tilimallien käyttömahdollisuudet ja hyödyt. Rahoitus selkeytetään ja otetaan käyttöön monikanavaisen rahoitukseen perustuva osaamisen kehittämistä tukeva etuusjärjestelmä. Koulutuksen ja osaamisen kehittämisen työelämälähtöisyyden varmistamiseksi työmarkkinaosapuolet kytketään osaamisturvan etuusjärjestelmän rahoitukseen ja hallintaan.

2.3 Moderni kolmikanta tukee uudistuvaa työelämää

TAVOITE

Suomalaista työelämää kehitetään tavoitteellisesti yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työ- ja elinkeinopolitiikalla vastataan työn murroksen haasteisiin, lisätään työllistyvyyden kannustimia ja työntekijöiden liikkuvuutta sekä vähennetään työttömyyttä.

1. Työelämää koskevien lakien valmistelussa kolmikantaiselle valmistelulle on asetettava aiempaa vahvempi rooli, mutta sille on samalla asetettava tavoitteet.
 - Työmarkkinajärjestöjen osaaminen ja asiantuntemus edesauttavat kasvua ja työllisyyttä parantavien päätösten valmistelua.
 - Kolmikantayhteistyön perustana pitää jatkossa olla yhteisesti muodostettu tilannekuva.
 - Kolmikantaisen lainvalmistelun tehtävänä on etsiä parhaat keinot nostaa työllisyyttä kohti 75 %:n työllisyysastetavoitetta ja parantaa työelämää.
2. Tavoitteena on kasvua ja työllisyyttä tukeva toimintaympäristö, joka mahdollistaa kaiken tarjolla olevan työn tekemisen reilulla ehdoilla.
 - Varmistetaan vähimmäisehtojärjestelmän toimivuus.
 - Uudistetaan työntekijöiden osallistumisjärjestelmiä koskeva lainsäädäntö.

- Arvioidaan työsuhteisen työn ja yrittäjyyden välistä rajanvetoa ja siihen liittyvän työlainsäädännön toimivuutta ja selkeyttämistarpeita.
3. Työpolitiikan ja elinkeinopolitiikan tavoitteet asetetaan siten, että ne tukevat toisiaan.
- Työ- ja elinkeinopolitiikan integrointi mahdollistaa tarkoituksenmukaisimpien välineiden käytön ja luo parempaa tilannekuvaa tulevien päätösten pohjaksi.

2.4 Aktiivisella työvoimapolitiikalla työvoima siirtyy joustavasti työstä työhön

TAVOITE

Työttömyysjaksot ovat keskimäärin nykyistä lyhyempiä ja entistä harvempi jää pitkäaikaistyöttömiksi. Työmarkkinoilta syrjäytymistä ei tapahdu ja työn vastaanottaminen on aina kannattavaa.

1. Tuetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä.
 - Valmistellaan kolmikantaisesti työllistämismalli, jolla matalleetaan työnantajien kustannuksia vaikeasti työllistyvien osalta.
 - Työnhakua ja työllistymistä tukevaa henkilökohtaista palvelua tarjotaan tehostetusti niille, joiden työttömyys on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä.
 - Osatyökykyisten työhön osallistumista ja työssä pysymistä tuetaan.
 - Nuorten osalta tavoitteena vähintään toisen asteen tutkinto.
 - Tehostetaan maahanmuuttajien kotoutumista ja koulutus- ja työllistymispolkuja, erityisenä kohderyhmänä pakolais- taustaiset ja maahanmuuttajanaiset.

2. Valmistellaan kolmikantaisesti eläkeputken alarajan nosto.
 - Otetaan huomioon eläkejärjestelmän muuttuneet ikärajat. 1957 tai sen jälkeen syntyneillä lisäpäivien ikäraja on 61 vuotta. Työmarkkinajärjestöt ovat eläkesopimuksessa päättäneet suorittavansa tätä koskevaa tarkastelua.
3. Sosiaaliturvan uudistuksen yhteydessä varmistetaan, että työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavampaa etuuksiin verrattuna.
 - Siirtymiä työn ja yrittäjyyden välisissä helpotetaan, osaamisen kehittämistä tuetaan ja kannustinloukkuja puretaan. Lähtökohtana on työnhakuun, työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen ja työn vastaanottamiseen velvoittava työttömyysturva.
 - Tavoitetila on, ettei 100 % ylittäviä työllistymisveroasteita esiinny ja 80 % ylittäviä asteita saadaan vähennettyä.
4. Nostetaan työttömyysturvan suojaosaa.
 - TEAS-selvitys¹ on arvioinut nykyisen työttömyysturvan suojaosan lisäävän työnteon kannusteita. Arvioidaan mielekäs suojaosan korotus arviointitutkimuksen pohjalta (nykyään 300 euroa).
5. Työvoimapalveluiden resurssit kohdennetaan tehokkaammin.
 - Työvoimapalvelujen resursseja kohdennetaan tehokkaimpiin välineisiin kuten työvoimakoulutukseen ja yksityisen sektorin palkkatukeen sekä starttirahaan ja näitä vastaaviin välineisiin.

¹ Kyyrä, Tomi & muut (2018): Työttömyysturvan suojaosa ja työttömyyden aikainen työskentely. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 45/2018. Valtioneuvoston kanslia.

2.5 Työvoima- ja yrityspalvelut uudistetaan

TAVOITE

Työntekijät pystyvät siirtymään nopeasti työstä työhön. Työmarkkinoilta syrjäytyneet pääsevät takaisin työelämään. Nuoret tulevat työmarkkinoille koulutettuina ja työllistyvät nopeasti. Maahan muuttaneet pystyvät siirtymään nopeasti koulutukseen ja työhön. Työnantajat saavat nopeasti työvoimaa. Yrittäjät saavat palveluja yritystoimintansa kehittämiseksi.

- Kansallisen julkisen työvoimapalvelun kumppanuuksia vahvistetaan suurten kaupunkien palveluntuottajien ja kolmannen sektorin kanssa. Yhteistyö mahdollistaa paremman ja nopeamman ennakkoinnin sekä voimavarojen kokoamisen palvelemaan asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla. Uudistetaan palvelutuotannon laadunvalvontaa ja seurantamenetelyjä sekä otetaan käyttöön palveluntuottajien laatuluokitus.
- Otetaan käyttöön ohjelmapolitiikan toimintamalli, joka vastaa työmarkkinoiden erityiskysymyksiin ilmiöpohjaisesti – esim. vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllisyyden ja työkyvyn edistäminen, kv-osaajien rekrytointi, rakennemuutoksiin vastaaminen ja pk-yritysten uudistumiskyvykkyysien edistäminen. Rahoitus kootaan monikanavaisesti ja kohdennetaan koordinoiville tahoille (esim. suuret kaupungit). Ohjelmilla voidaan toimeenpanna hallituksen kärkihankkeita.
- Työmarkkinoille suuntaaviin monialaisiin palveluihin laaditaan kansallinen toimintamalli ja säädöspohja sekä ilmiöpohjainen rahoitus. Malli mahdollistaa erilaisten asiakassuunnitelmien yhdistämisen ja tukee tietojenvaihtoon liittyvien kysymysten ratkaisemista sekä mahdollistaa palvelu- ja etuusjärjestelmään liittyvien uusien avausten, kuten henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöön oton. Kunnille voitaisiin osoittaa alueellinen koordinaatiotehtävä kuten nykyisessä työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa (TYP).

- Lähellä työelämää olevien lisä- ja täydenniskoulutusta lisätään. Rekrytoivien alojen tarpeisiin vastataan reaaliaikaisilla osaamisen kehittämisen ratkaisuilla kuten lyhyet yritystarpeisiin muokatut rekrytoivat koulutukset ja tutkinnoista valmistuvien aktiivinen ohjaus suoraan opinnoista yrityksiin.
- Uudistetaan palvelujärjestelmän taloudelliset kannusteet sekä sosiaaliturva siten, että ne tukevat työllisyysasteen nostamista. Työmarkkinatuen rahoitusvastuun uudistaminen toteutetaan TEM:n koordinaatiovastuulla, koska kyse on kannusteista työllisyyden edistämiseen eikä työmarkkinatuen rahoituksen teknisestä järjestämisestä.
- Arvioidaan osana valtion aluehallinnon tulevaisuuskeskustelua mahdollisuudet koota työ- ja elinkeinopalvelujen, osaamisen kehittämisen ja kotoutumisen edistämisen tehtäviä yhteen monipaikkaisesti toimivaan virastoon. Virasto muodostettaisiin yhdistämällä TEM:n tehtäviä TE-toimistoista, ELY-keskusten E-vastuualueelta ja KEHA-keskuksesta. Viime vuosien työllisyyskehitys on korostuneesti tuonut esille osaavan työvoiman saatavuuteen liittyvät haasteet. Osaamisen liittyvien palveluiden roolia työllisyyden hoidossa tulisi merkittävästi lisätä. Virastoratkaisu lisäisi palvelujen vaikuttavuutta ja pitäisi Suomen yhtenäisenä työmarkkina-alueena. Sen suhdetta OKM:n ja STM:n tehtäväalueisiin tulisi selvittää.

2.6 Työperäistä maahanmuuttoa lisätään

TAVOITE

Suomalainen yhteiskunta on houkutteleva vaihtoehto kansainvälisille huippuosajille. Suomeen virtaa enemmän osaajia kuin täältä lähtee. Suomalaiset yritykset hyötyvät kansainvälisestä osaamisesta.

1. Luodaan toimivat rakenteet kansainvälisten osaajien, opiskelijoiden ja työvoiman houkuttelemiseksi ja Suomeen asettumiseksi:
 - Yksinkertaistetaan työntekijöiden ja opiskelijoiden maahanmuuton oleskelulupajärjestelmää. Arvioidaan työntekijöiden oleskelulupaan liittyvän tarveharkinnan toimivuus ja tarkoituksenmukaisuus.
 - Vahvistetaan ulkomaalaisten opiskelijoiden kiinnittymistä suomalaisille työmarkkinoille.
 - Houkutellaan Suomeen erityisosajia ja opiskelijoita pitkäjänteisellä ohjelmalla.
 - Vakiinnutetaan Business Finlandin talent-toiminnot, joilla tuetaan kansainvälisten osaajien houkuttelua ja asiantuntemuksen hyödyntämistä yritysten kasvussa, kansainvälistymisessä ja uudistumisessa ja innovaatiotoiminnan kansainvälistymisessä.
 - Vakiinnutetaan Talent Hub-toiminnot vahvistamaan elinkeinoelämän, korkeakoulujen, innovaatiotoimijoiden, kasvupalveluiden ja kaupunkien yhteistoiminta kv-osaamisen hyödyntämisessä ja osaajien Suomeen kiinnittymisessä.
 - Turvataan toimivat vieraskieliset palvelut tukemaan muuttajan ja hänen perheensä maahanasettumista.
 - Kootaan työvoiman maahanmuuton valmistelu ja yhteensovittamisvastuu TEM:n hallinnonalalle.
2. Nostetaan maassa jo asuvien ulkomaalaisten työllisyysastetta ja yhteiskuntaan kotoutumista.
 - Parannetaan eri palvelujärjestelmien yhteensopivuutta.

- Huomioidaan työmarkkina-, sotu-, sote-, koulutus ym. rakenteiden uudistamisen vaikutukset maahanmuuttajien työmarkkina-asemaan.
- Lisätään yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa työmarkkinoiden vastaanottavuutta.
- Toteutetaan erityisohjelmia työvoimapula-aloille ja erityisten haastavien maahanmuuttoryhmien osalta.
- Laaditaan hyvien väestösuhteiden edistämisen politiikkaohjelma.

2.7 Sosiaaliturvajärjestelmän uudistamisen lähtökohdaksi työllistymisen edistäminen

TAVOITE

Sosiaaliturva on nykyistä kannustavampi: työtulosta hyötyy aina. Sosiaaliturva kohtelee eri työnteon muotoja mahdollisimman neutraalisti ja on nykyistä yksinkertaisempi sekä läpinäkyvämpi. Sosiaaliturva kannustaa myös osaamisen kehittämiseen ja yrittäjyyteen.

Käynnistetään sosiaaliturvan kokonaisuudistus – vaiheistus ja perusvalinnat

Hanke kattaa sosiaaliturvan (perus- ja ansioturva, ihmisarvoisen elämän turva) sekä palvelujärjestelmän. Hanke ulottuu useammalle vaalikaudella.

Keskeisin tavoite on mahdollisimman korkean työllisyysasteen saavuttaminen. Uudistettu sosiaaliturva tukisi tavoitetta parhaiten kannustamalla työhön, yrittäjyyteen ja opiskeluun, vastaamalla työn murrokseen sekä olemalla mahdollisimman yksinkertainen ja läpinäkyvä.

Erityisesti tiivistetään etuuskien ja palvelujen yhteyttä, jotta ne tukevat työllistymistä ja vastaavat paremmin ihmisten tarpeita. Sosiaaliturvan vastikkeellisuus on tärkeää, jotta voidaan yhdistää hyvät kannustimet ja vahva perusturva. Sosiaaliturva tukee tällöin osallisuutta ja osallistumista, jota etuuden saajalta myös edellytetään.

Alkavalla vaalikaudella varmistetaan yhteinen tilannekuva ja tehdään kokonaisuudistuksen perusvalinnat. Valittuja tavoitteita edistetään jo vaalikaudella 2019–2023 toteutettavin reformein.

Kannustavuus on kokonaisuudistuksen peruslähtökohta. Sosiaaliturva ja verotus sovitetaan yhteen niin, että työstä saadusta tulosta hyötyy aina. Tavoitetasoksi asetetaan, että ns. työllistymisveroaste on enintään 80 %.

Keskeisiä reformeja alkavalla vaalikaudella

Työn kannustavuuden lisäämiseksi

- toteutetaan perhevapaaudistus, joka lisää myös työelämän tasa-arvoa. Kotihoidontuen enimmäiskesto lyhennetään ja tulositonnaisia päivähoitomaksuja alennetaan. Toteutetaan vastaava muutos myös yksityisen hoidon tuessa.
- myös muut työmarkkinoiden ulkopuolelle tai työttömyyteen kannustavat järjestelmät (erityisesti vuorotteluvapaa sekä työkyvyttömyyseläkkeen ja ns. eläkeputken edellytykset) arvioidaan kriittisesti.
- työttömyysturvan nykyisen monipolvisen seuraamusjärjestelmän tarkoituksenmukaisuus ja hyväksyttävyyden olisi tarpeen arvioida huolellisesti ja kolmikantaisesti. Uudistustyössä kirkastetaan työttömyysturvan vastikkeellisuutta ja työttömyyspäivärahan vakuutusperiaatetta. Arvioinnin kohteita olisivat ainakin karenssit, aktiivimalli, valmisteilla ollut omatoimisen työnhaun malli sekä ansioturvan kesto ja mahdollinen aleneaporras sekä niiden keskinäinen suhde.

Työn murrokseen vastaamiseksi

- valmistellaan ja toteutetaan osaamisturva.
- kaikkia nuoria kannustetaan hankkimaan vähintään toisen asteen ammatillinen koulutus. Tässä tarkoituksessa työmarkkinatuen saamisedellytyksiä tarkastellaan kriittisesti.

Vastaavasti opintorahaa korotetaan ja sen työtulorajoja korotetaan olennaisesti tai ne poistetaan kokonaan. Sen selvittämiseksi, johtaako muutos valmistumisaikojen olennaiseen pidentymiseen, viime mainittu muutos toteutetaan määrääkäsena.

- eri työn tekemuotojen vuorottelu ja niiden joustava yhdistäminen edellyttävät, että työaikatarkastelusta työssäoloehdoissa luovutaan. Lisäksi tarvitaan malli, jossa eri työnteon muodoissa ansaitut tulot kerryttävät mahdollisimman yhdenmukaisesti sosiaalietuuksia.

Sosiaaliturvan yksinkertaistamiseksi

- digitalisoinnin, tekoälyn ja geneerisen hakumenettelyn avulla haku- ja päätöksentekomenettelystä tehdään nykyistä läpinäkyvämpi. Tavoitteena on, että henkilö voisi pyytää veroehdotuksen tyyppisen reaaliaikaisen tiedon häntä koskevista etuuksista ja palveluista. Tällöin hänen ei itse tarvitsisi selvittää tai tietää, mitä etuutta ja palvelua hän on kulloinkin oikeutettu saamaan.
- toteutetaan työvoimaviranomaisen nykyisten työttömyys-turvatehtävien ja vuorottelukorvaukseen liittyvien tehtävien siirto työttömyysetuuksien maksajille.
- perusturvaetuuksia yhdistetään, ensi vaiheessa asumistuki ja toimeentulotuki.
- hyödynnetään kansallista tulorekisteriä täysimääräisesti.

3 Kaupungit kasvun moottoreina

3.1 Tilannekuva

Suomen romahtanut syntyvyys näkyy vuoteen 2040 ulottuvassa alueväestöennusteessa entistä voimakkaampana alueellisena eriytymisenä. Kymmenen suurimman kaupunkiseudun kansallinen merkitys kasvaa. Työikäisten kasvu keskittyy käytännössä Helsingin, Tampereen ja Turun seuduille. Muualla maassa työikäisen väestön määrä laskee jopa viidenneksellä. Ennusteen mukaisen kehityksen toteutumisella olisi merkittävät vaikutukset työvoiman saatavuuteen ja tämän myötä elinkeinoelämän kehittymismahdollisuuksiin maan eri osissa.

Kaupungeilla on parhaat edellytykset uuden luomisessa. Kasvu ja innovaatiot tapahtuvat kaupungeissa, joihin hakeutuu suuri osa kansainvälistyvistä yrityksistä. Nämä yritykset ovat hyvin riippuvaisia sijaintipaikkatekijöiden laadusta. Mitä paremmin toimintaympäristö menestyy kansainvälisessä vertailussa yrittäjyyden, osaamisen, digi- ja fyysisen infrastruktuurin, innovaatioiden ja uusien työpaikkojen luomisen kannalta, sitä varmemmin kaupungit onnistuvat houkuttelemaan niin kotimaisia kuin ulkomaalaisia yrityksiä.

Kymmenen suurimman kaupunkiseudun kansallinen merkitys kasvaa.

Ilmastotavoitteiden toimeenpanossa kaupungit ovat avainasemassa. Vähähiiliseen talouteen pyrittäessä tunnistettava kaupungit eturintaman toimijoina ja mahdollistettava puhtaiden ratkaisujen käyttöönotto.

Etenkin metropolialueet (yli 500 000 asukasta) kasvavat kaikkialla maailmassa voimakkaasti. Myös Suomessa pääkaupunkiseudun merkitys talouden moottorina on koko ajan kasvamassa, ja sen osuus koko maan arvonnäyksestä on noin kolmannes.

Eriytyvä kaupunkien välinen kehitys edellyttää vahvaa kaupunkipolitiikkaa, joka suuntaa kasvua ennakoitua tasapainoisemmin varmistuen elinvoimaiset ja kilpailukykyiset kaupunkiseudut maan eri osissa. Suuret kaupunkiseudut voivat – vahvasti keskittyvän mallin sijaan – pitää laajempaan, koko maan aluerakennetta monikeskuksisena ja taata asumisen ja työn tekemisen mahdollisuudet eri alueilla.

3.2 Valtion ja kaupunkien yhteistyö perustuu kumppanuuteen

TAVOITE

Kasvatut kaupungit vaikuttavat laajasti ympäristöönsä ja luovat kasvua. Eri alueiden vahvuuksia hyödynnetään korkean työllisyyden saavuttamiseksi

- Kaupunkipolitiikkaa on tarpeen alueellisesti terävöittää rajamalla se koskemaan ensisijaisesti 9–12 suurinta kaupunkiseutua, joilla sijaitsee yliopisto, ja jotka ovat merkittäviä innovaatiotoiminnan ympäristöinä. Ne muodostavat kaupunkipolitiikan kärjen ja aluekehitystä tukevan rungon.
- Lisäksi Helsingin seudulle on sen erityisluonteensa johdosta tarpeen vahvistaa omaa metropolipolitiikkansa.
- Seutukaupunkien kehittämisen edellytyksiä vahvistetaan osana monimuotoista kaupunkipolitiikkaa.
- Kaupunkipolitiikan sisällön osalta odotukset valtion suuntaan koskevat ennen muuta liikenne- ja digi-infrastruktuuria, asumista, innovaatiotoiminnan vauhdittamista, valtionosuusjärjestelmän tasapainottamista ja kaupunkien sisäisen eriytyksen vähentämistä.

- Asuntojen saatavuutta kasvukeskuksissa on pyrittävä tukemaan kaavoitusta kehittämällä sekä tarkastelemalla rakentamisen sääntelyä.
- Valtion ja kaupunkien välisten sopimusten on perustuttava kumppanuuteen, niiden on oltava räätälöityjä ja konkreettisia sekä sisällettävä uskottava rahoitus. Keskeisiä sisältöjä voivat olla innovaatiotoiminnan kytkeminen ilmastotavoitteisiin sekä osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen (ml. kansainväliset osaajat ja kohtuuhintainen asuminen).

4 Suomi osana Euroopan unionia

4.1 Tilannekuva

Suomen asema Euroopan Unionissa vaikuttaa olennaisesti edellytyksiin ylläpitää kestävästä taloudellisesta kasvusta ja luoda taloudellista arvoa kansantalouteen. Aktiivinen rooli ja johdonmukainen politiikka EU:ssa on ankkuri kaikille taloussuhteillemme. Avoimena innovaatiovetoisena taloutena Suomella on mahdollisuudet kehittyä ainoastaan osana toimintakykyistä, riittävän yhtenäistä ja uudistumishaluista Eurooppaa.

4.2 Suomi on aktiivinen vaikuttaja EU:ssa

TAVOITE

Suomen edistää määrätietoisesti kestävästä kasvusta EU:ssa taloudellisen avoimuuden, sisämarkkinoiden integraation sekä teknologisen kehityksen kautta. Yhtenäiset, tasapuoliset ja avoimet markkinat ovat Suomen edun mukaiset. EU:n kilpailu- ja valtiontukilainsäädäntöä ei tule heikentää lyhytnäköisesti.

Euroopan unionin komission tulevalla viisivuotiskaudella on kyettävä vastaamaan kasvavaan globaaliin ja teknologiseen kilpailuun. Kestävän kasvun tavoittelemisen lähtökohdaksi tulee olla se, että Euroopan taloudellinen menestys toteutuu parhaiten markkinatalouden ja vapaan kilpailun periaatteiden avulla. Suomen on oltava määrätietoinen sen suhteen, että emme anna tilaa protektionismin esiinmarssille.

Politiikkatoimien tulee määrätietoisesti edistää eurooppalaisen teollisen toiminnan uudistumista ja digitaalisten liiketoimintamallien kehittymistä. Teknologinen kehitys ja innovaatiot tulee nähdä ensisijaisesti mahdollisuutena Euroopan taloudelle. Ilmastonmuutokseen vastaaminen ja sosiaalisesti kestävien ratkaisujen löytäminen voi tarjota eurooppalaisille yrityksille kilpailuetua suhteessa muihin. Palvelumarkkinoiden kehittäminen on tärkeää, erityisesti digitaalisten palveluiden ja datatalouden vahvistaminen.

***Teknologinen kehitys ja innovaatiot tulee nähdä
ensisijaisesti mahdollisuutena Euroopan taloudelle.***

Mitä yhtenäisempi eurooppalainen sisämarkkina on, sen vahvempi toimija EU voi olla suhteessa ulkopuolisiin toimijoihin. Avoin kauppajärjestelmä mahdollistaa myös suomalaisten yritysten osallistumisen globaaleihin arvoketjuihin.

Uudistumiskykyisen elinkeinoelämän ja korkean työllisyyden Suomi

Työ- ja elinkeinoministeriön virkamiespuheenvuoro nostaa esiin sellaisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka toteuttamalla Suomessa on entistä parempi tehdä töitä ja yrittää. Pää tavoitteena on edistää kestävästä kasvusta. Se tapahtuu parantamalla tuottavuutta, kilpailukykyä ja työllisyyttä.

Nyt julkaistu puheenvuoro kokoaa tiivistetysti yhteen aiemmin julkaistut virkamiesnäkemykset Suomen työmarkkinoista, energia- ja ilmastopolitiikasta sekä innovaatiopolitiikasta.

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-425-9

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi